

Pensioenkeuzestress

Of er nog nieuws stond in het nieuwe *ESB*-dossier, was de vraag van een vriendelijke journaliste bij een zeer gerespecteerde krant. Jazeker. Het dossier van vandaag over keuzevrijheid in het pensioenstelsel laat zien welke soorten kosten en baten er aan pensioenkeuzevrijheden verbonden zijn, hoe eensgezind economen zijn in hun terughoudendheid over vrije keuzes voor pensioendeelnemers, welke keuzeaspecten zich het meeste lenen voor een vrijere keus, en dat het onderscheid tussen keuze of verplicht veel minder zwart-wit is dan in de media vaak voorgesteld.

Ze keek me meewarig aan – niet zozeer aangetast in haar beroepseer als wel op zoek naar een antwoord

op de vraag wat de krantenlezer hier nu toch mee aan moet. Moet er nu meer of minder keuzevrijheid komen? De krantenlezer wil antwoorden, geen vragen. Onlangs had een langverwacht SER-advies de kaarten al open gelaten. Nu kwam een 'nietszeggend' *ESB*-dossier eroverheen dat de discussie over keuzevrijheid dieper en breder trok, maar bijkans nog voorzichtiger was. Nadat ik aangaf dat economen het oordeel over keuzevrijheid toch echt graag aan de politiek overlaten, hield de journaliste het van harte voor gezien.

Toch is het de nuance van economen die Klijnsma goed kan gebruiken in de Pensioendialoog. Ze hoopt dit jaar pensioenwetten te formuleren die meer recht doen aan de toenemende diversiteit aan pensioenbehoeften. Meer maatwerk komt mogelijk van meer keus aan uitvoerder, regeling, premie en risico. Dat wil zeggen: mits mensen goed geïnformeerd en weloverwogen tot een pensioenopbouw komen die precies past bij gekende pensioenwensen. En maatwerk moet meer opleveren dan het aan complexere uitvoering, verminderde risicodeling en menselijke vergissingen kost. Uitzoeken of dit alles lukt, vraagt om voorzichtig wegen, waar economen goed in thuis zijn.

Hoezeer nuance nodig is, bleek in het gesprek met voornoemde journaliste. Ze vond het nogal wies dat pensioendeelnemers niet kunnen kiezen tussen uitvoerders (en tussen regelingen). Bekend was immers dat jongeren zich zouden terugtrekken uit fondsen waardoor risicodeling met oudere generaties afneemt en fondsen leeglopen. Uit het dossier blijkt echter dat dit calculerende gedrag in het buitenland meevalt, waardoor het selectie-effect ineens een zwakker argument is tegen keuze uit concurrerende uitvoerders. Dan is de vervolgvraag of concurrentie kosten-

GELIJKJ WERNER

Eindredacteur *ESB*

g.werner@sdu.nl

besparingen brengt. In Australië en het Verenigd Koninkrijk in ieder geval niet. De meeste pensioendeelnemers zoeken er niet effectief waardoor concurrentie niet van de grond is gekomen terwijl marketing- en voorlichtingskosten hard stegen. Het concurrentie-aspect weegt mogelijk dus zwaarder dan het selectie-effect, en naïeve deelnemers zijn eerder een probleem dan berekenende.

Zonder nuance is een zinnige pensioendialoog zelfs ondenkbaar. Zo maken economen ondubbelzinnig duidelijk dat de vraag niet moet zijn of er wel of geen keuzevrijheid moet komen, maar meer of minder. Tussen nul vrijheid en totale vrijheid zitten eindeloos veel maten van keuzevrijheid, die afhangen

van de manier waarop keuzes worden aangeboden, gestuurd en begrensd. In het VK en Australië gaan ze keuze-architecturen optuigen waarbij mensen automatisch instromen in een overheidsfonds tenzij ze actief kiezen voor een marktpartij. Zodoende zijn passieve kiezers beschermd en kunnen actieve kiezers effectief druk zetten op marktpartijen. Eerst zien of het werkt en dan geloven. Maar als de economen in het pensioendossier ergens een uitgesproken mening over hebben, dan is het wel over de wenselijkheid van dit soort standaardopties voor premie, opbouw, risico en uitkering – ingeval er meer keuzevrijheid zou komen.

Kan de staatssecretaris niet ten minste deze ene welomschreven aanbeveling opvolgen? Nog los van uitvoeringskosten: niet per se. Een standaardoptie is niet neutraal en kent verdelingseffecten. Als je niet kiest, kun je slechter af zijn, doordat de standaardoptie niet op maat is. Terwijl ook met keuzehulp geldt, je kunt verkeerd kiezen. Daarnaast is er niet één reden waarom we verkeerd kiezen, het zijn er vele, waarvoor een standaardoptie niet altijd de oplossing is (wat als je gewoon niet zo nodig veel pensioen hoeft?).

Hoe keuzevrijheid een politieke valkuil kan zijn, kon staatssecretaris Klijnsma afkijken bij zorgminister Schippers. Ze zal geen rigoureuze hervormingen voorstellen, en dat is gezien de kans op ongelukkige politieke keuzes misschien zo erg niet. Toch hoop ik dat de staatssecretaris actief zal kiezen – voor meer keuzevrijheid welteverstaan. Want zoals Sweder van Wijnbergen in zijn naschrift zegt: "Als we niet precies weten waarom mensen kiezen [zoals ze kiezen], weten we ook niet of we ze eigenlijk wel helpen als we ze dwingen anders te kiezen." En dat leren we ook nooit, als er niets te kiezen valt.

De auteur heeft verklaard dit artikel alleen te publiceren in *ESB* en niet elders te publiceren in wat voor medium dan ook. Het is wel toegestaan om het artikel voor eigen gebruik en voor publicatie op een intranet van de werkgever van de auteur aan te wenden.